

Тетяна Космеда (Tetyana Kosmeda)

Вінниця, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Оксана Халіман (Oksana Khaliman)

Полтава, Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СЕМАНТИКА Й ПРАГМАТИКА ФЕМІНІТИВІВ ЖІНОЧКА, ЖІНКА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ (СИНХРОННО-ДІАХРОННИЙ АСПЕКТ)

Semantics and Pragmatics of the Feminitives *жіночка, жінка* in Ukrainian Linguistic Culture (Synchronic-Diachronic Aspect)

ABSTRACT: The material of the study was a post on the official page of the writer Serhiy Zhadan on the Facebook social network dated 03.07.2022 and comments to it, which present a heated and intense discussion about the semantic and pragmatic interpretation of feminines during the latest linguistic feminization of the Ukrainian language and the active development of Gender linguistics, in particular within the focus of linguoaxiology. Lexicographic sources were involved: dictionaries of feminines and explanatory dictionaries, in particular the newest ones, as well as lexicons of the language of writers (Ivan Kotlyarevsky, Taras Shevchenko, Hryhoriy Kvitka-Osnovyanenko, Ivan Franko), which made it possible to update not only synchronic, but also diachronic language segments. The Ukrainian lexeme *жіночка* (plural *жіночки*) can be placed on the evaluative scale at the “zero” mark (a neutral value in terms of expressing evaluative meanings, in particular in the function of addressing in a conversational style of speech) and slide in the direction of the (+) or (-) vector, which depends on the individual communicative experience and competences of the speaker and proves the analysis of the selected discussion. Clarification of the semantic-pragmatic load is carried out thanks to the appropriate connectivity. For the lexeme *жіночка*, the positive evaluative conjugation dominates in the linguistic and cultural space of Ukraine, which is characterized by an intimate tonality and makes it possible to soften the modeling of the negative intentions of the speaker.

KEYWORDS: feminine, semantics, pragmatics, syntax, national identity, gender linguistics, linguoaxiology, linguofeminization

1. Вступ

На початку ХХІ століття в українському мовознавстві відповідно до тенденцій зарубіжної лінгвістики активізувалися дослідження в царині **гендерної лінгвістики**, зокрема й **лінгвістики феміної**. Загальновідомо, що «суть соціокультурної природи гендеру як соціальної статі полягає в тому, що він є ідеологічним конструктом, який акумулює уявлення про те, що означає бути чоловіком чи жінкою в тій або тій культурі»¹. У Передмові до монографії Тетяни Сукаленко *Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові* (2010) Леся Ставицька наголосила:

Нема народу, який би байдуже ставився до жінки. Ми вимовляємо це слово – і в уяві виникає безліч колективних чи індивідуальних емоційно значущих смислів, асоціацій, прислів'їв, афоризмів, сентенцій, прецедентних текстів та ін. Цей концепт сприймається не стільки розумом, скільки серцем, почуттям².

Дослідження фемінітивів³ в українському мовознавстві зреалізовується, крім численної кількості солідних монографічних досліджень (Алла Архангельська⁴, Марія Брус⁵, Тетяна Космеда, Наталія Карпенко, Тетяна Осіпова, Людмила Саліонович, Оксана Халіман⁶, Оксана Кісь⁷, Мирослава Ма-

¹ Т. Сукаленко, *Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові*, Київ 2010, с. 16.

² Там само, с. 13.

³ У сучасному мовознавстві фіксуємо різне тлумачення терміна *фемінітив* (*фемінатив*). Див. детальний аналіз позицій мовознавців А. Архангельська, *Femina cognita. Українська жінка у слові і словнику*, Київ 2019, с. 13-28. У вузькому розумінні фемінітиви трактують як «слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду (які зазвичай використовуються до всіх людей незалежно від їхньої статі): *льотчик – льотчиця, письменник – письменниця, директор – директриса* тощо» (З.В. Шевченко, *Словник гендерних термінів*, Черкаси 2016, с. 255). Лінгвісти використовують й інше значення цього терміна, пор.: «слова, які потенційно є виразниками чоловічої і жіночої статі, а в структурі мови марковані граматичним жіночим родом, що й зумовило їхню назву: *невдаха, нероба, плакса, нахаба, непосида, сирота, забіяка, задавака, сіромаха*» (А.П. Загнітко, *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни*, т. 4, Донецьк 2012, с. 77). Однак більш поширеним у сучасній лінгвістиці є широке тлумачення фемінітивів як мовних одиниць на позначення істот жіночої статі загалом (Див., наприклад, М. Брус, *Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування*, ч. 1-2, Івано-Франківськ 2019), яке й використовуємо в цій науковій розвідці.

⁴ А. Архангельська, *Femina cognita. Українська жінка у слові і словнику*, Київ 2019.

⁵ М. Брус, *Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування*, ч. 1: *Монографія*, Івано-Франківськ 2019.

⁶ Т.А. Космеда, Н.А. Карпенко, Т.Ф. Осіпова, Л.М. Саліонович, О.В. Халіман, *Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика*, Харків – Дрогобич 2012.

⁷ О. Кісь, *Жінка в традиційній українській культурі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)*, Львів 2012.

мич⁸, Тетяна Сукаленко⁹, Олександр Тараненко¹⁰ та ін.) й окремих фундаментальних наукових статей (Анатолій Загнітко¹¹, Леся Ставицька¹², Микола Степаненко¹³), і в створенні спеціалізованих фемінних словників (Марія Брус¹⁴, Олена Сенчак¹⁵ та ін.), формуючи фемінну українську лексикографію як новий лексикографічний напрям. Проте актуалізована в цій науковій студії проблема не є вичерпаною, а ключові фемінитиви української мови, до яких належать і лексеми *жінка*, *жіночка*, потребують уваги науковців.

Поштовхом до дослідження вказаної проблеми став допис на офіційній сторінці відомого сучасного українського письменника Сергія Жадана в соцмережі Facebook від 03.07.2022 р.¹⁶ та коментарі до нього, що презентують гарячу й інтенсивну дискусію щодо семантичної і прагматичної інтерпретації та оцінки специфіки функційного навантаження фемінитивів з урахуванням певних опозицій, синонімів й антонімів. Зазначений дискурс й обрано матеріалом цього дослідження. Крім того, залучено лексикографічні джерела: словники фемінитивів, тлумачні словники, зокрема давні й новітні, а також лексикони мови письменників (Тараса Шевченка, Григорія Квітки-Основ'яненка, Івана Франка), художній текст Івана Котляревського, що дало змогу актуалізувати не лише синхронний, але й діахронний мовні зрізи, а також загальний процес лінгвофемінізації сучасної української мови.

---

⁸ М.В. Мамич, *Вербальний контент журналу «Жінка» в аспекті лінгвокультурології та медіастилістики*, Одеса 2015.

⁹ Т. Сукаленко, *Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові*, Київ 2010.

¹⁰ О. Тараненко, *Андроцентризм у системі мовних координат і сучасний гендерний рух*, Київ 2021.

¹¹ А. Загнітко, *Лінгвофемінізація в сучасних персонологічних практиках: ренесанс та інституційність*, [в:] *Мова в суспільстві: семантика, синтактика, прагматика*, ч. II, Warszawa – Lwów – Wrocław – Siedlce 2022, с. 102-115.

¹² Л.О. Ставицька, *Гендерні стереотипи в сучасній українській мовній свідомості (за даними асоціативного експерименту зі словами „жінка”, „чоловік”*, «Наукові записки Луганського національного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки» 2004, вип. 5, т. 3, с. 128-146.

¹³ М. Степаненко, *Сучасна лінгвофемінізація: родова диференціація, перифрастична номінація*, «Лінгвістичні дослідження» 2018, № 47, с. 78-90.

¹⁴ М.П. Брус, *Фемінитиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування*, ч. 2: *Словник*, Івано-Франківськ 2019.

¹⁵ О. Сенчак, *Вебсловник жіночих назв української мови*, Львів 2022, [в:] <https://cutt.ly/pIztADk>; https://r2u.org.ua/html/femin_details.html (20.08.2023).

¹⁶ Сергій Жадан [офіційна сторінка], [в:] <https://www.facebook.com/serhiy.zhadan/posts/630655355083485/> (13.12.2022).

2. Основна частина

2.1. Семантико-прагматичне та культурологічне навантаження фемінітивів / маскулятивів *жіночка – жінка, жєницина – жєницинка, жіночки – чоловічки* як предмет віртуальної дискусії на офіційній сторінці С. Жадана з урахуванням української лексикографічної практики.

У віртуальній дискусії, що виникла на офіційній сторінці Сергія Жадана в соцмережі Facebook, модератором, зрозуміло, був сам Сергій Жадан, однак у ній взяли участь і знані лінгвоперсони українського лінгвокультурного простору (відомий літературознавець Tamara Hundorova), і пересічні мовці (Olga Kolyada, Maxim PowerMan Nesen, Elena Konst та ін.), що обрали для себе відповідні ніки, позначені латиницею. Серед учасників обговорення – гендерно протилежні мовні особистості: чоловіки (Алексей Помаранч, Тигрик Смугастиий, Yaroslav McQuin та ін.) і жінки (Svitlana Serdiuk, Oxana Starko, Natalia Boovyeah та ін.).

До активного обговорення читачів офіційної сторінки Сергія Жадана в соцмережі Facebook спонукав невеликий дискурс авторства письменника про сучасну російсько-українську війну, у якому було вжито лексему **жіночки**, пор.:

На ранок, перед четвертою, були два сильні прильоти. Віддалік над кварталами зависли чорні дими, контурно проступаючи в ранкових сутінках. Зранку офіційно повідомили, що одна ракета, нібито, нікуди не потрапила, інша прилетіла в заводський цех.

Вдень місто тихе, ще вчора зауважив цю тишу – дзвінку, літню. Йдеш, і кроки відлунюють.

Біля інституту **жіночки** метуть щойно опале листя. Квіти в квітниках дещо прив'яли, в повітрі проступають перші ознаки осені. На вулицях сонні продавці городини та ягід сплять на пластикових стільцях. Навіть автівки їдуть якось кволо, хіба що військові машини звично мчать у своїх справах.

В сквері чоловік котиться в інвалідному візочку, причепивши до нього прапор.

Вулицею проходить **літня жіночка**, чути як говорить комусь по телефону: «я тобі і так за все благодарна, ти стільки добра мені робиш». Таке враження, що сьогодні цю фразу повторюють усі.

В небі й далі купчаться хмари. Над містом майорять наші прапори

[тут і далі в ілюстративному матеріалі жирний шрифт автора – Т.К. і О.Х.]

Дискусія в коментарях до наведеного вище допису почалася з реакції на нього Тамари Гундорової, що стосується вживання номінації **жіночки**, пор. мікродіалог, який надаємо нижче. Вона сформулювала питання щодо диференціації семантико-прагматичної пари фемінітивів **жіночки** – **жінки**:

Tamara Hundorova: Чому «жіночки», Сергію? Чому не «жінки»?

Сергій Жадан: Tamara Hundorova, Ну, «жінки метуть» – звучить як репортаж із зони. **Жіночки** – стилістично точніше стосовно прибиральниць, як на мене. З ніжністю й без сексизму).

Інші користувачі Facebook, які доєдналися до обговорення цієї суперечки, висловилися схвально щодо вживання такої номінації або ж аргументували негативне її сприйняття, описово формулюючи семантичні й прагматичні смисли з актуалізацією відповідної синтактики й мимохіть указуючи на національне сприйняття зазначених фемінітивів та надаючи йому оцінної кваліфікації.

Узагальнимо підстави для кожної з таких позицій (авторську орфографію і пунктуацію зберігаємо).

(1) Мовці відчують у сприйнятті фемінітива **жіночки позитивнооцінні смисли**, що пов'язано, зокрема, і з реалізацією категорій увічливості та інтимізації, пор.:

Ольвія Білан: Tamara Hundorova, ...так з пошанівкою, ніжно, лагідно;

Наталья Толстова: Tamara Hundorova, Тому що в нас так говорять – з любов'ю і повагою;

Irena Koval: Tamara Hundorova, Мабуть **жіночки** звучить ніжніше;

Ліна Ковалишин: Tamara Hundorova, Божечки, Тамаро, у нас це так мило звучить: «**Жіночко**, Ви дуже гарні!» Млію...;

Svitlana Serdiuk: Tamara Hundorova, тому що **жіночки** – то ніжно і з любов'ю, а жінки, як на мене, – то совети, роба і пахати нарівні з чоловіками.

Отже, наведені фрагменти полілогу дають змогу узагальнити **прагматичні характеристики**, що створюють **схвальний** смисловий ореол, який моделює фемінітив **жіночки** порівняно з **несхвальним** прагматичним навантаженням лексеми **жінки**. Констатуємо таке прагматичне індивідуально-авторське навантаження лексеми **жіночка** – **пошанно, лагідно, ніжно, мило, омовлене з любов'ю, а жінка** – прагматика «советизму», смисл 'надто емансипована'. Таке сприйняття пояснюємо передусім тим, що вживання зменшено-пестливих форм частіше корелює саме з вираженням позитивної оцінки, позитивної прагматики загалом. Наведімо думки лінгвістів: «Зменшувальні утворення, або демінутиви, – це похідні іменники, що виражають значення зменшеності, яке здебільшого супроводжує ще й значення суб'єктивної оцінки: позитивної (пестливість – **коник**) або рідше негативної (зневажливість – **ідейка, гімназистик, дільце**)»¹⁷.

Користувачі соцмережі звернули увагу на відмінність пестливої форми **жіночки** від, наприклад, відповідної форми російської лінгвокультури, що має цілком іншу прагматику. Укр. **жіночки** характеризується позитивним прагматичним ореолом, оскільки жінка в українській культурі завжди викликала повагу й особливо тепле ставлення, пор. чоловічу репліку, що заперечує вплив російськомовної лінгвокультури: «**Serhii Stepan:** Tamara Hundorova, бо не треба в голові перекладати «жіночки» як „женщинки”».

¹⁷ Л.Г. Скалозуб, *Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)*, «Актуальні проблеми філології та перекладознавства» 2012, вип. 5, с. 164.

Палітра функцій зменшено-пестливих форм в українській мові широка, оскільки з ними пов'язані й указівка на малий розмір номінованого чи вираження пестливого відтінку значення, схвальної прагматики, що корелює з позитивною оцінкою, й іронійне вживання, пов'язане з пейоративними смислами, пор.: «демініутивні суфікси можуть змінювати зміст лексеми як на мейоративне (позитивне), так і пейоративне (негативне) значення, або не створювати оцінного значення загалом»¹⁸.

(2) Коментуючи використану письменником номінацію **жіночки**, дописувачі проводять паралель із російською лексемою **женщины**, причому демонструють відмінності тлумачення в процесі такого порівняння:

(а) сприймають форми по-різному, убачаючи безликість і зневагу в слові **женщина**, натомість форму **жіночка** інтерпретують позитивно, напр.:

Ольга Мороз: Tamara Hundorova, якщо є такий відповідник в українській мові, чому б не використати. От «**женщина**», вона одна і якась безлика;

Svitlana Serdiuk: Яна Великая, і це правда) коли чуєш в маршрутці в Дніпрі «**женщина**» до себе, так і хочеться подарувати зірочки поміж очей) а от **жіночка** – якось і кусатися не хочеться));

Яна Великая: Сергій Жадан, а я б рада, якби в нас були **жіночки** – звернення. А не **женщини**... Не звертайте уваги на тих, хто не знає, якою зневагою пашисть від російського «**женщина**». До речі, **жіночки** – немає такого в .. російській жбонкі, баби, жєнціни, дєвкі – це є...

Бережіть **жіночки** свою лагідність та жіночність. **Бо це не образливе слово;**

(б) вважають форму **жіночка** аналогічною до російської **женщина** й саме тому сприймають її негативно, напр.: «**Світлана Мешковая:** З усією повагою, але оця **радянська «женщина»**, трансформована у «**жіночку**», ріже вухо. Тим більше неприємно, що адресовано це до **пані**, яка прибирає вулицю (професорку або депутатку ніхто не назве „**жіночка**”)».

У цьому разі, коли звертання **жіночка** асоціюється з рос. **женщина**, простежуємо негативне ставлення до радянської лінгвокультури. Актуалізується прагматика **зневаги**, оскільки, як вважають дискусанти, подібне звертання стосувалося лише представниць неprestижних професій: **професорку або депутатку ніхто не назве «жіночка»**, хоча слід додати: за умови, якщо високий статус відомий мовцю, оскільки під час зустрічі з незнайомими представницями жіночої статі інтимізоване **жіночка** цілком природне.

Зауважмо, що лексема **женщина** належить до застарілих лексем української мови, яка в XIX ст. не сприймалася як пейоративно маркована, що зазначено (а) в *Словнику мови поетичної збірки Івана Франка «Зів'яле листя»*¹⁹, укладеному Зіновієм Терлаком, пор.:

¹⁸ В.В. Самойленко, *Специфіка використання демінутивів у сучасних творах для дітей*, «Закарпатські філологічні студії» 2020, вип. 13, т. 1, с. 104.

¹⁹ З. Терлак, *Словник мови поетичної збірки Івана Франка «Зів'яле листя»*, Львів 2010.

«ЖЕНЩИНА. *Особа жіночої статі.* Явилась третя – **женщина** чи звір? Глядиш на неї – і очам приємно, Впивається її красою зір. Та разом страх бере, душа холоне. І сила розливається в простір 3, IX, 17»²⁰. Наголосімо, що «особливістю цього словника-довідника є те, що до його реєстру внесено *всі* українські слова (як загальні назви, так і власні), що вжиті в тексті збірки *Зів'яле листя*, а ілюстративний матеріал включає *всі* випадки вживання слова з урахуванням його семантичних та стилістичних особливостей»²¹.

Зафіксовано лише один випадок цього вживання. Однак, як бачимо, у словниковій статті немає поміток, що вказували б на специфіку функціонування цієї лексеми в поетичному дискурсі Івана Франка, який відтворював семантико-прагматичні норми другої половини XIX ст.; **(б)** у діяхронічному словнику українських фемінітивів, укладених Марією Брус, подано таке тлумачення: «**ЖЕНЩИНА, ЖОНЩИНА.** Женщина – жінка взагалі, *заст.*»²². Як бачимо, і в цьому разі, крім указівки, що цей фемінітив належить до пасивного складу лексики української мови як **застаріле слово**, іншої інформації не наведено.

Однак сьогодні фемітив **женщина** інтерпретують як наслідок зросійщення української мови і, як бачимо, ця лексема вживається в сучасному українському дискурсі з несхвальною прагматикою.

У російській лінгвокультурі немає зменшено-пестливої лексеми рос. **женщинка** (від рос. **женщина**) на рівні нормативного слововживання²³, хоча в російському мовленні, що було надмір поширене в українському просторі, зокрема й у суржиковому мовленні, лексема укр. **женицинка** активна, що пояснюємо впливом української лінгвокультури, хоча ця лексема не містить того смислового навантаження, що характерне для української лексеми **жіночка**: їх не можна вважати повними еквівалентами. Рос. **женщинка** не має тієї позитивної тональності, прагматики схвалення, як укр. **жіночка**, очевидно, тому, що російська лінгвокультура не має системи подібних аналогій, характерних для лінгвокультури української. Подібне стосується не лише істот, але й неістот, наприклад, укр. **думка** (**дума** має інше лексичне значення), а рос. **мысль** не утворює зменшено-пестливої форми, лише зневажливе рос. **мыслишка**. До цієї лексеми в українській мові не можна підібрати однослівного еквівалента, хіба **погана думка** чи **зла думка** й под.

В аналізованих коментарях подано й визначення іменника **жіночка** з академічного словника та ілюстрації з творів класиків української літератури, чим

²⁰ Там само, с. 111.

²¹ З. Терлак, *Передмова. До історії лексикографічного опрацювання мови художніх творів Івана Франка*, [в:] З. Терлак, *Словник мови...*, с. 11.

²² М.П. Брус, *Фемінітиви...*, ч. 2: *Словник...*, с. 181.

²³ На сучасних онлайн-ресурсах знаходимо короткі неоднозначні пояснення щодо значення слова **женицинка** в російській мові: «шутл. уменьш.-ласк. к **женщина**» (<https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%B0>) (13.09.2023); «**женицинка** с несколько униженным оттенком» (<http://slovoborg.su/id/13045>) (13.09.2023).

аргументовано традицію його вживання в українській мові й заперечено походження з російської мови та аналогію із цим відповідником, пор.:

Сергій П'ятченко: Світлана Мешковая, ні «жінка», ні демінутив «жіночка», як і звертання «жіночко» (відповідно до: чоловіче, парубче, дівчино) не мають жодного стосунку до радянської жінчини. Це традиційні українські слова й звертання;

Anatoliy Ivchenko: Світлана Мешковая, Ви хоча б трошки вивчіть українську мову, а тоді пишійте. А то у Вас Марко Вовчок уже стала радянською письменницею. І українську мову більшовики створили. ЖІНОЧКА, и, ж, Зменш.-пестл. до жінка. Славна була та жіночка, – звали Катрею: білявенька собі, трошки кирпатенька, очиці.. ясененькі (Вовчок, I, 1955, 124).

До речі, і в СУМ-11²⁴, і в СУМ-20²⁵ подано однакові тлумачення іменника **жіночка** ('зменш.-пестл. до жінка'), що не відтворює всієї палітри комунікативно-прагматичних відтінків значення цього слова. У *Словнику мови поетичної збірки Івана Франка «Зів'яле листя»* лексема **жіночка** не зафіксована, зате М. Брус її лексикографує, фіксуючи два лексико-семантичні варіанти пор.:

«**ЖІНОЧКА, ЖОНОЧКА. 1.** Жіночка особа жіночої статі загалом, *розм., зменш., пестл. ... 2.* Жіночка – дружина стосовно чоловіка. *розм., зменш., пестл. ...*»²⁶, хоч прагматика тут схарактеризована скупом (*розм., зменш., пест.*).

(3) Безперечно, уживання фемінітива **жіночка** забезпечує прагматику **інтимізації**, що характерно для розмовного мовлення носіїв української лінгвокультури²⁷, зокрема й у пейоративно маркованих комунікативних ситуаціях уживання зменшено-пестливих форм дещо нейтралізує прагматику **негативу**. Мовлення українських селян І. Франко в зв'язку з актуалізацією процесу інтимізації називає вишуканим²⁸. Як відомо, основне завдання інтимізації – «відтворити атмосферу довірливої розмови»²⁹, нейтралізувати негатив, пор.:

²⁴ *Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980)*, [в:] <http://sum.in.ua/s/zhinochka> (11.05.2023).

²⁵ *Словник української мови online*, [в:] <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=27169&page=912> (28.04.2023).

²⁶ М.П. Брус, *Фемінітиви...*, ч. 2: *Словник...*, с. 184.

²⁷ Див. Л.А. Булаховський, *Мовні засоби інтимізації в поезії Тараса Шевченка*, [в:] Л.А. Булаховський, *Вибрані праці*, т. 2, Київ 1977, с. 573-594.

²⁸ Див. про це: Т. Космеда, *Параметр «вишуканість мовлення» в лінгвістичній концепції Івана Франка*, [в:] *Людина. Комп'ютер. Комунікація*, Львів 2010, с. 45-50.

²⁹ А.В. Корольова, *Типологія нарративних кодів інтимізації в художньому тексті*, Київ 2002, с. 32.

Natalia Martin: Tamara Hundorova, <...>. Я пам'ятаю те слово ще з багатогодинних черг радянських часів, де **демінутиви нормально так зменшували градус взаємного негативу:** «Я за тою **жіночкою** займала». Абсолютно нормальне слово для поточного мовлення.

Очевидно, контексти з інтимізувальними смислами необхідно фіксувати в тлумачних словниках.

(4) Українська мова, як відомо, вирізняється виразною активністю використання **емоційно-оцінних засобів**, на що вказують мовці в аналізованій дискусії, пор.:

Natalia Martin: Tamara Hundorova, <...>. **Наша мова має величезне розмаїття засобів для відтворення емоційного ставлення**, яке аж ніяк не обмежується демінутивами. **Якщо захочеться з теплотою висловитися про двірників**, то напевно скажемо «**дядьки метуть**».

(5) Повертаючись до аналізованого матеріалу, зауважмо, що окремі мовці в досліджуваній номінації *жіночки* вбачають негативні відтінки значення, несхвальну прагматику, пор.:

Tamara Hundorova: Сергій Жадан, <...>. «**Жіночка**» ніби виглядає ніжніше і добріше, але це лише прикриває нашу незручність. «**Жіночки**» – це радше інфантилізує жінку, перетворює її на безособову іграшку, яка десь там бачиться на вулиці;

Julia Kravorychko: Сергій Жадан, а для мене, оте «**жіночки**» – пестливо-зневажальне, дещо зверхне.

Отже, сучасні носії української мови в зменшено-пестливій лексемі *жіночка* вбачають і прагматику **зневаги** та **зверхності** зі смислами приниження – ‘безособовість (відсутність статі)’, ‘безликість’, ‘інфантильність’. Очевидно, таке сприйняття пов'язане зі здатністю пестливих форм в українській лінгвокультурі до іронійного переосмислення та вираження, відповідно, негативнооцінних відтінків значення, пор.:

Поряд із позитивними емоціями, демінутиви мають властивість відтворювати широку палітру негативних (пейоративних) відтінків у певних контекстуально-ситуативних умовах. Негативна оцінка вказує на те, що об'єкт характеризується небажаними властивостями, ознаками або мовець висловлює негативне ставлення до предмета мовлення <...>. Такі утворення породжують експресію іронії, зневаги, приниження, здивування, осуду, фамільярності, нехтування, відрази, служать для вираження антипатії, відкрито несхвального авторського ставлення³⁰.

³⁰ О. Федоренко, *Емотивно-оцінна функція демінутивів у газетній комунікації*, «Стиль і текст» 2005, вип. 6, с. 104-110.

Поліфункційність демінутивних одиниць, їхня здатність виражати в українському мовленні різні смислові відтінки й зумовлює їхнє неоднозначне розуміння, що залежить від індивідуального досвіду мовців.

Уживання лексеми **жіночка** спостерігаємо й у тексті бурлескно-травестійної поеми Івана Котляревського *Енеїда* (1798), який уважають першим масштабним твором, що написаний розмовною українською мовою, пор.:

Еней там бачив щось немало / Кип'ящих мучениць в смолі, / Як з кабанів топилося сало, / Так шкварилися сі в огні; / Були і світські, і черниці, / Були дівки і молодичі, / Були і паньї, й панночки; / Були в свитках, були в охвотах, / Були в дульстах і в капотах, / Були всі **грішні жіночки**³¹.

У цьому контексті простежуємо іронійну тональність, що підсилена сполучуваністю з негативнооцінним епітетом – прикметником **грішні**.

Наголосімо, що в передмові до лексикону Єпифанія Славинецького та Арсенія Корецького-Сатановського (XVII), яка написана професором Василем Німчуком, наголошено:

Дуже часто трапляються форми ім. ж. р. з суф. -ка, зрідка -очка (-емка), -ица: папо~ ротька (130), ручка (183 зв.), рибка (230), душка (23), паличка (38), ко(з)ка (49), колибка (51), горка (62 зв.), сочевичка, глинка (58 зв.), я(м)ка, ди(р)ка, щили (н)ка (53 зв.), вечерка (64), мийіка, мишица (194 зв.), рабы(н)ка (22), во(д)ка (28), качечка (22), жоночка (316 зв.) і т. д. (пор. ножички, кл'бщики 133)³²,

що підтверджує факт поширеності демінутивів в українському мовленні від давніх часів. Зрозуміло, про їхню прагматику не йдеться, але біполярність оцінного значення в демінутивах, зокрема й щодо лексеми **жіночка**, простежується: це підтверджує наведений вище приклад із тексту І. Котляревського.

У словнику мови Тараса Шевченка зафіксовано й **жіночка**, і **жінка**, однак указівка на аксіологічну амбівалентність уживання в мовленні (ураховано прагматику іронії) стосується лише лексеми **жіночка**, пор.:

«**ЖІНОЧКА** (18). 1. *Пестл.* до **жінка 1** (16). Поздрав і поцілуй мене за Білозерського і його **жіночку**. VI 147.19. *Ірон.* (2). обок його **Жіночка** небога, мов опеньок засушений, Тонка, довгонога I 473. В. 2. *Пестл.* до **жінка 2** (2). жіночки лихо дзвонять, Матері глузують, Що москалі вертаються Та в неї ночують I 30.85.»³³,

³¹ І.П. Котляревський, *Твори*, Київ 1963, с. 94.

³² В.В. Німчук, «*Лексіконъ латинський*» та «*Лексікон словено-латинський*» і їх місце в історії старої української лексикографії, [в:] *Лексікон латинський С. Славинецького. Лексікон словено-латинський С. Славинецького та А. Корецького-Сатановського*, Київ 1973, с. 47.

³³ *Словник мови Шевченка*, т. 1, Київ 1964, с. 230.

і «ЖІНКА (65). 1. Дружина (61). Не вертаються ти брати. Плаче стара мати, Плаче **жінка** з діточками I 388.23. А поки що буде, нехай бог шле добре здоров'я і **жінці** і діточкам твоїм. VI 201.23 *Повт.* (2). А там найду свою **жінку**, Найду **жінку**, почастаню I 67.148. *Зверт.* (1). Вари, **жінко**, лини I 106.1071. 2. Доросла особа жіночої статі (4). **Жінки** навіть з рогачами Пішли в гайдамаки I 119.1537. Викупувать її на волю не треба, вона вже вольна, і всі **жінки** й дівчата в нашім краї вже не паншани. VI 209.6. Я її добре не розглядив, здається трошки педантка і не дуже чепурна; а нечепурна жінка і циганові не дружина. VI 212.16³⁴.

Подібне відображено й у словнику мови Григорія Квітки-Основ'яненка, пор.:

ЖІНОЧКА (17). 1. Зм.-пестл. від жінка 2 (11). Далі [Настя] стала роздавати із скрині усе добро, яке було – жіноче – таким же жіночкам та удовам, усе вбогим II 95. / **Ірон.** (7). Тільки що побачив його [Бруса] голова, так і напустивсь: «Як ти, сякий-такий сину, переводиш худобу та збираєшся на слободу?» Се-то усе так жіночки йому у вуха налящали. II 129. 2. Зм.-пестл. від жінка 1 (6). Сидимо ми удвох з моєю жіночкою та де об чім базикаємо VI 585. / Зневажл. (1). [Нечипір:] – Ох, се усе наші жіночки! Від них нам усе лихо! II 109.»³⁵ і **ЖІНКА** (340). 1. Заміжня особа стосовно свого чоловіка (291). Був собі чоловік та жінка. Чоловіка звали Нечипіром, а жінку Приською II 101. 2. Особа жіночої статі; протилежне до чоловік (49). – У вас, у жінок, усе з очей, – заворчав Наум. II 38³⁶.

Отже, вишукані мовні особистості XIX ст., а навіть раніше – XVIII ст., не зафіксували прагматики негативу щодо лексеми **жінка**, а от фемінітив **жіночка** має, як бачимо, давню аксіологічну амбівалентність, ідеться про можливості актуалізації іронії.

Іронійне сприйняття лексеми **жіночки** виникає й у тих мовців, які ставлять її в один ряд з іншими зменшено-пестливими формами, зокрема чоловічого роду, пор.:

Tamara Hundorova: Сергій Жадан, та власне і те, що жінки метуть, і те що жіночки метуть – одного типу. А чому чоловічки не метуть? І «чоловіки метуть» теж звучить, як у зоні;

Oxana Starko: Сергій Жадан, ви не праві, жіночка, це совкове, жалюгідне, неповцінне, якби вас називали письменничком, солдатиком, чоловічком, захистничком.... ЖІНКА ЗВУЧИТЬ ГІДНО! Або і пані, чи панянка!;

Tala Voropaeva: Tamara Hundorova, шановні чоловічки! – гарне і ніжне звернення. Але чомусь викликає образи зазвичай...

Наголосімо, що вживання зменшено-пестливих форм щодо осіб різних статей не співвідноситься. Це пов'язано, очевидно, зі стереотипом сприйняття

³⁴ Там само.

³⁵ *Словник мови творів Г. Квітки-Основ'яненка*, т. 1, Харків 1978, с. 453.

³⁶ Там само, с. 451.

жіночності й тенденцією використання для номінації жінок більш ніжних, зокрема пестливих форм слів, а зменшено-пестливе до **чоловік (чоловічок)** в українській лінгвокультурі характеризується образливими прагматичними смислами **зневаги й приниження**, оскільки лексема **чоловікі** пов'язана зі стереотипами маскуліності, серед яких в українській традиції не відзначені позитивні смисли, властиві зменшено-пестливим суфіксам: таке вживання щодо носіїв чоловічої статі викликає зневагу й розглядається як відхилення від норми.

Останні короткі фрази наведеної дискусії дають змогу зробити висновок про широке семантико-прагматичне навантаження розглядуваних лексем, що презентують у свідомості мовців амбівалентність, пор.:

(а) позитивне сприйняття фемітива **жіночка**:

Ганна Кушнір. Жіночка. Звучить тепло і людяно. Знервовані всі.

(б) негативне сприйняття лексеми **жіночка**: «**Olena Horbyk. Жіночка** для мене **синонім особа з низьким рівнем інтелекту**».

(в) негативне сприйняття лексеми **чоловічок**: «**Marfa Skoryk. Olena Horbyk**, так, згодна цілком. так само, **як з такою ж ніжністю вимовлене „чоловічок”**».

(г) негативне сприйняття лексеми **жінщина**: «**Євгенія Геремій. Olena Horbyk**, не **то женьщина з низьким рівнем інтелекту**».

2.2. Співвідношення фемітивів *жінка й пані*.

Серед інших варіантів уживання засобів номінації в досліджуваному контексті учасники дискусії пропонують і слово **пані**, пор.:

Тигрик Смугастиий: Tamara Hundorova, чому не **пані**? Чому **жінки**), що, очевидно, не є доречним до описуваної ситуації;

Viktoriiia Romaniuk: Світлана Мешковая, спробувала слово «**жіночка**» замінити на «**пані**» – біля університету **пані** метуть – одразу посміхнуло).

Мовці розмірковують про доречність чи недоречність використання звертання **пані** в сучасному українському дискурсі, іронізують. Як слушно вказано в аналізованих коментарях, варто розрізняти вживання досліджуваних форм як засобів номінації та їх функціонування в ролі звертань³⁷, пор.:

Natalja Vyjak: Вікторія Безгодкова, Треба розрізняти форму звертання і розповідь про третю особу. Звичайно, коли звертаєшся до людини, то **пані** звучить набагато поважніше, ніж **жіночко**. Але ж ніхто не відміняв в українській мові ласкаві словоформи **жіночки, дівчатка, хлопчики**. Навпаки, саме у таких словах відчувається любовне ставлення того, хто про них говорить чи пише.

³⁷ Див. допис про це редакторки Ольги Васильєвої та коментарі до нього, [в:] <https://m.facebook.com/olha.vasylieva.litred/photos/a.178666367581592/311858104262417/> (20.07.2023).

Фемінітив **пані** має різну традицію вживання в українській лінгвокультурі. Наведімо інтерпретацію цієї лексеми, зафіксовану в словниках мови письменників та в історичному словнику фемінітивів М. Брус:

(а) Т. Шевченко, який презентував українську субкультуру Східної України:

ПАНІ (50). **1.** *Представниця привілейованих класів, поміщиця* (17). Були на хуторі пани, І пан і пані II 220.2. *У порівн.* (2). У червоних черевиках, в зеленім жупані По світлиці походжає, Як пава, як пані I 231.40. *Образи.* (4). Була колись шляхетчина, Вельможная пані. Мірялася з москалями, З ордою, з султаном, З німотою... I 82.270. Серед села вдова жила У новій хатині, Білолиця, кароока І станом висока, У жупані; кругом пані, і спереду й збоку I 164.23. **2.** *Форма ввічливого називання, звертання, поширена головним чином серед привілейованих верств населення* (3). Марко Вовчок це псевдонім якоїсь пані Маркович. Чи не знаєш ти її адреса? VI 176.37. *Зверт.* (1). Вельми і вельми шанобная і любая моя пані Мар'є Васильєвно! VI 186.29. **3.** *Дружина, господиня* (3). Цілую твою стару пані і твоїх молодих діточок. VI 186.29³⁸;

(б) І. Франко, який презентував українську субкультуру Західної України (Галичини):

ПАНІ (3) **1.** *Особа жіночої статі, що належала до привілейованих верств суспільства* (1). Похорон пані А. Г. I, XVI, загол. **2.** *Ввічлива форма звертання до особи жіночої статі* (2). Звільна, стиха ти, о пані, І розсудно річ вела I, V, II. Наче крапля в океані, Розпливусь я, потону; Ти гуляй на сонці, пані, Я ж спадатиму ік дну I, IX, 23³⁹.

(в)

ПАНІ, ПАНИ, ПАНІЯ... **1.** Пані – представниця привілейованих класів, поміщиця. ... **2.** Пані – дружина пана, *іст.* **3.** Пані – жінка взагалі, форма називання її, звертання до неї. *ірон.* ...Ач, яка вельможна пані (СМШ, II, 50). **4.** Пані – жінка не з простого люду, пихата жінка, *розм., знев.* ...⁴⁰.

Найбільш повний набір лексико-семантичних варіантів цієї лексеми, як бачимо, відтворено в історичному словнику фемінітивів, у якому, до речі, зафіксовано й набір стилістичних поміток: *істор., ірон., розм., знев.* Прокоментовано пейоративні смисли, чого не знаходимо в словниках мови Т. Шевченка й І. Франка, де подано лише вказівку на те, що це форма ввічливого звертання, про що не йдеться в словнику М. Брус, проте цю прагматику відчують сучасні мовці. Порівняймо дискурс дискусії, де **пані** містить вказівку на такі стилістичні параметри, як **пошанне, позитивнооцінне**:

³⁸ Словник мови Шевченка, т. 2, Київ 1964, с. 50.

³⁹ З. Терлак, Словник мови..., с. 235.

⁴⁰ М.П. Брус, Фемінітиви..., ч. 2: Словник..., с. 390.

Svitlana Serdiuk: Tamara Hundorova, блін, припиніть от чесне слово, **шановна і прекрасна пані**);

Тигрик Смугастиї: Tamara Hundorova, **чому не пані? Чому жінки.**

Однак учасники дискусії згадують і про негативне сприйняття фемінітива **пані** в дискурсі представників малоосвічених людей, що досі сповідують радянську лінгвокультуру й протиставляють лінгвокультуру Східної і Західної України, уважаючи, що в Галичині мовлення перенасичене полонізмами, і **пані** – презентант польської лінгвокультури, звертання, що не властиве українцям, пор.:

Viktoriiia Romaniuk: Анна Добровольська, якось звернулася до однієї **жіночки**, що торгувала біля метро городиною: «**Пані**, скільки коштує в'язка кріпу» і почула грізне: «**яка я тобі пані? Понаїхали зі Львова**».

«Та ні, – виправдовуюся – тільки з Ташкента». Купувати не стала, може отруйне. А ті що метуть, ще і мітлюю огріють. Жінкам спочатку треба засіяти – що вони – **Пані**.

Анна Добровольська вживає прийом капіталізації і записує лексему **Пані** з великої літери, указуючи, що не кожному жінку можна номінувати в такий спосіб, так укладаючи у відповідну одиницю позитивну прагматику.

Natalja Vujak: Світлана Мешковая, А хто у цьому тексті звертається до тих жіночок? Автор з любов'ю описує своє місто. І весь опис йде про третіх осіб. А в українській мові море демінутивних суфіксів, які якраз і прикрашають нашу солов'їну. **А так звичайно, при звертанні «пані» звучить набагато респектабельніше, ніж аналогія з російським «женщина».** Хоча все так суб'єктивно. **Чи раз чули хамство разом із звертанням «пані» від якогось неотеси.** І в той же час лагідне звертання «жіночко» від усміхненої доброзичливої людини обов'язково підніме і нам настрій. Так що, здоров'я і мирного неба усім нашим жіночкам, і вам, **пані**.

У наведеному дописі висвітлено слухну думку щодо вживання лексеми **жіночки**, оскільки демінутиви характерні для української мови, і вони не містять образи, окрім ситуацій, де прагматика негативу актуалізується загальним контекстом; західне укр. **пані** сприймається більш лояльно, ніж східне укр. **женщина**.

Слушне зауваження омовлено в наступній репліці, де наголошено на врахуванні синтаксичної функції і комунікативного навантаження, пор.:

Natalja Vujak: Вікторія Безгодкова, **Треба розрізнити форму звертання і розповідь про третю особу.** Звичайно, коли звертаєшся до людини, то **пані** звучить набагато поважніше, ніж жіночко. Але ж ніхто не відміняв

в українській мові ласкаві словоформи жіночки, дівчатка, хлопчики. Навпаки, саме у таких словах відчувається любовне ставлення того, хто про них говорить чи пише.

2.3. Національна специфіка укр. *жіночка*.

Наприкінці розглядуваної дискусії висловлена слухна думка щодо національної специфіки українського демінутивного фемінтива **жіночка**, пор:

Дід Юрко: *Жіночка – чудове слово, яке неможливо адекватно перекласти іншими мовами, щоб зберегти всі конотації й семантичні відтінки. Нерідко пропоную студентам це зробити. Результат стабільно нульовий*

Як студентам не вдається підібрати абсолютні відповідники до укр. **жіночка**, так і в наявних перекладних словниках українсько-англійської, українсько-німецької, українсько-французької та інших мов еквіваленти до слова **жіночка** не презентовані. Констатуємо в разі підбору еквівалентів необхідність урахування всіх семантико-прагматичних смислових відтінків та комунікативної специфіки й часопростору вживання.

3. Висновки

На шкалі оцінки українська лексема **жіночка** (мн. **жіночки**) може розміщуватися на позначці «нуль» (нейтральне значення щодо вираження оцінних смислів, зокрема й у функції звертання в розмовному стилі мовлення) і ковзати в бік вектора (+) чи (–), що й доводить аналіз обраної дискусії пересічних мовців і вишуканих лінгвоперсон. Надання переваги щодо моделювання позитивної, негативної тональності чи дотримання нейтральності щодо розуміння семантико-прагматичного навантаження лексеми **жіночка** залежить від комунікативної, мовної, культурної, емоційної та інших видів компетенції мовців, від їхнього рівня освіти, професії, статі й віку, а також від культурного часопростору (урахування східної і західної лінгвокультур), конкретної мовленнєвої ситуації, загальної тональності мовлення, уподобань комунікантів та їхніх ідеологічних переконань.

Такі особливості, як видається, необхідно фіксувати в тлумачних словниках. Лексема **жіночка** (**жіночки**) в них має містити відповідний набір стилістичних поміток (*нейтр.*, *зменш.-пестл.*, *ласк.*, *зневажл.*, *презирл.*, *іроній.*, *негат.*, *позит.*), що повинно ілюструватися мінімум трьома контекстами: 1) нейтральне семантико-прагматичне навантаження; 2) позитивне семантико-прагматичне навантаження; 3) негативне семантико-прагматичне навантаження. Те саме стосується і лексеми **жінка**, що зафіксовано не в усіх словниках і частково, однак проаналізована дискусія між мовцями показує наявність системи семантико-прагматичних смислів з амбівалентною специфікою.

Якщо порівняти тлумачення, що містяться в сучасних лексикографічних працях щодо лексем **жіночка** й **жінка** з інтерпретацією цих слів у дискурсі наведеного обговорення, то констатуємо недосконалість сучасних словників щодо презентації амбівалентності та прагматичних смислів, які супроводжують наведені фемінитиви. Очевидно, що новітній процес лінгвофемінізації української мови впливає на формування більш широкої смислової інтерпретації фемінитивів, простежуємо відповідну динаміку, що актуальна й для теорії гендерної лінгвістики, і для лінгвоаксіології, і для теорії та практики лексикографії.

Функціонування описаних засобів у ролі звертання демонструє свої нюанси та потребує більш детального аналізу в окремій науковій розвідці.

References

- Arkhanhel's'ka A., *Femina cognita. Ukrayins'ka zhinka u slovi i slovnyku*, Kyiv 2019.
- Brus M.P., *Feminityvy v ukrayins'kiy movi: heneza, evolyutsiya, funktsionuvannya*, ch.1-2, Ivano-Frankivs'k 2019.
- Bulakhovs'kyi L.A., *Movni zasoby intymizatsiyi v poeziyi Tarasa Shevchenka*, [v:] Bulakhovs'kyi L.A., *Vybrani pratsi*, t. 2, Kyiv 1977.
- Serhiy Zhadan [ofitsiyna storinka], [v:] <https://www.facebook.com/serhiy.zhadan/posts/630655355083485/>.
- Fedorenko O., *Emotyvno-otsinna funktsiya deminutyviv u hazetnyy komunikatsiyi*, «Styl i tekst» 2005, vyp. 6.
- Kis' O., *Zhinka v tradytsiyiniy ukrayinskiy kul'turi (druha polovyna XIX – pochatok XX st.)*, L'viv 2012.
- Korol'ova A.V., *Typolohiya naratyvnykh kodiv intymizatsiyi v khudozhn'omu teksti*, Kyiv 2002.
- Kosmeda T.A., Karpenko N.A., Osipova T.F., Salionovych L.M., Khaliman O.V., *Henderna linhvistyka v Ukrayini: istoriya, teoretychni zasady, dyskursyvna praktyka*, Kharkiv – Drohobych 2012.
- Kosmeda T., *Parametr «vyshukanist' movlennya» v linhvistychniy kontseptsiyi Ivana Franka*, [v:] *Lyudyna. Komp'yuter. Komunikatsiya*, L'viv 2010.
- Kotlyarevskyy I.P., *Tvory*, Kyiv 1963.
- Mamyh M.V., *Verbal'nyy kontent zhurnalnyy «Zhinka» v aspekti linhvokul'turolohiyi ta mediastylistyky*, Odesa 2015.
- Nimchuk V.V., «*Leksykon latyns'kyy*» ta «*Leksykon sloveno-latyns'kyy*» i yikh misce v istoriyi staroyi ukrayins'koyi leksykohrafiyi, [v:] *Leksykon latyns'kyy Ye. Slavynets'koho. Leksykon sloveno-latyns'kyy Ye. Slavynets'koho ta A. Korets'koho-Satanovs'koho*, Kyiv 1973.
- Samoylenko V.V., *Spetsyfika vykorystannya deminutyviv u suchasnykh tvorakh dlya ditey*, «Zakarpats'ki filolohichni studiyi» 2020, vyp. 13, t. 1.
- Shevchenko Z.V., *Slovnyk hendernykh terminiv*, Cherkasy 2016.
- Skalozub L.H., *Deryvatsiyini osoblyvosti deminutyvnoyi leksyky (na materialy tvoriv Marka Vovchka ta Ostapa Vyshni)*, «Aktual'ni problemy filolohiyi ta perekladnavstva» 2012, vyp. 5.
- Slovnyk movy Shevchenka*, t. 1-2, Kyiv 1964.

Slovník movy tvoriv H. Kvitky-Osnov'yanenka, t. 1, Kharkiv 1978.

Slovník ukrajyns'koyi movy online, [v:] <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=27169&page=912>.

Stavyts'ka L.O., *Henderni stereotypy v suchasniy ukrajyns'kiy movniy svidomosti (za danymy asotsiatyvnoho eksperymentu zi slovamy „zhinka”, „cholovik”*, «Naukovi zapysky Luhans'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Filolohichni nauky» 2004, vyp. 5, t. 3.

Stepanenko M., *Suchasna linhvofeminizatsiya: rodova dyferentsiatsiya, peryfrastychna nominatsiya*, «Linhvistychni doslidzhennya» 2018, № 47.

Sukalenko T., *Metaforychne vyrazhennya kontseptu ZhINKA v ukrajyns'kiy movi*, Kyiv 2010.

Synchak O., *Vebslovník zhinochykh nazv ukrajyns'koyi movy*, L'viv 2022, [v:] <https://cutt.ly/pIztADk>; https://r2u.org.ua/html/femin_details.html.

Taranenko O., *Androtsentryzm u systemi movnykh koordynat i suchasnyy hendernyy rukh*, Kyiv 2021.

Terlak Z., *Slovník movy poetychnoyi zbirky Ivana Franka «Ziv'yale lystya»*, L'viv 2010.

Zahnitko A., *Linhvofeminizatsiya v suchasnykh personolohiynykh praktykakh: renesans ta instytutsijnist'*, [v:] *Mova v suspil'stvi: semantyka, syntaktyka, prahmatyka*, ch. II, Warszawa – Lwów – Wrocław – Siedlce 2022.

Zahnitko A.P., *Slovník suchasnoyi linhvistyky: ponyattya i terminy*, t. 4, Donets'k 2012.

ПРО АВТОРІВ

Тетяна Анатоліївна Космеда (Tetyana Kosmeda) – доктор філологічних наук, професор (Україна), професор титулярний (Польща), професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса, Вінниця, Україна. **Публікації: монографії:** *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки*, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2000, 350 сс; *Комунікативна компетенція Івана Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри*, Львів: ПАІС 2006, 328 сс.; *Ego i Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу*, Дрогобич: Коло 2012, 372 сс.; Т.А. Космеда, Т.Ф. Осіпова, Н.В. Піддубна, *Степан Руданський: феномен моделювання “живого” мовлення українців*, за наук. ред. проф. Т.А. Космеди, Харків; Познань: Коло (м. Дрогобич) 2015, 312 сс.; А. Горнятко-Шумилович, Т. Космеда, *Феномен креативності Василя Симоненка: літературознавчий та лінгвістичний аспекти*, наук. ред. Т. Космеда, Познань: Wydawca Instytut Filologii Rosyjskiej i Ukrainkiej UAM 2016, 266 сс.

ORCID: 0000-0001-8912-2888

Email: tkosmeda@gmail.com

Оксана Володимирівна Халіман (Oksana Khaliman) – доктор філологічних наук, доцент, викладач Відокремленого структурного підрозділу «Полтавський фаховий коледж Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого», Полтава, Україна.

Публікації: монографії: Т.А. Космеда, О.В. Халіман, *Мовна гра в парадигмі інтерпретативної лінгвістики. Граматика оцінки. Граматична іграма (теоретичне осмислення дискурсивної практики)*, Дрогобич: Коло 2013, 228 сс.; Н.А. Карпенко, Т.Ф. Осіпова, Л.М. Саліонович, О.В. Халіман, *Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика: колект. моногр.*, за наук. ред. проф. Т.А. Космеди, Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, Дрогобич: Коло 2014, 472 сс.; О.В. Халіман, *Граматика оцінки: морфологічні категорії української мови*, передне слово, наук. ред. проф. Т. Космеди, Харків: Майдан 2019, 458 сс.; О.В. Калашник, О.А. Олексенко, О.В. Халіман, *Художня семантика й стилістика займенника в українській інтимній поезії II пол. XX – поч. XXI ст.*, Харків: Харківське історико-філологічне товариство 2022, 160 сс. **Стаття:** *Система метамови граматики оцінки: інтерпретація терміна “тональність”*, “Slavica Slovaca” 2020, Ročník 55, číslo 2. S. 269-276.

ORCID: 0000-0001-6952-0627

Email: khaliman_oksana@ukr.net